

İLKÇAĞ UYGARLIKLARINDA GELİRİN YENİDEN DAĞILIMI

Bülent OKUMUŞ*

ÖZET

Dünyaya gelen her insan aynı ekonomik koşullara sahip olamayabilir. İyi sayılabilecek koşullar içerisinde yaşama başlayanlar için de, zamanın farklı evrelerinde bu ekonomik koşullar değişiklik gösterebilir. Dezavantajlı doğmuş ya da sonradan bu hale gelmiş bireylerin refah düzeylerini iyileştirmek için tarih boyunca gelirin yeniden dağılımının farklı yöntemleri ile birlikte birtakım sosyoekonomik önlemlerin alındığı bilinmektedir. Eşit haklara sahip olamayan dezavantajlı bireyler adına alınacak öncelikli önlemler arasında günümüz modern toplumlarının da temel bir problemi haline gelen yoksulluk sorunu yer almaktadır.

Bir ülkede milli geliri oluşturan üretim faktörleri arasında milli gelirin orantısız bir şekilde dağılması; aynı toplumda farklı refah düzeylerinde bulunan gelir sınıflarının oluşmasına neden olmakta, bu durum ise birtakım toplumsal huzursuzluklara yol açabilmektedir. İlk çağlardan itibaren öncelikle aile, komşu ve yakın akrabalar tarafından daha sonra dinlerin uygarlıklar üzerinde etkili olmaya başlamasıyla birlikte ise dini motivasyonlar ile statü ve saygınlık kazanma isteği temelinde kurulan sivil oluşumlarca nihayetinde uygarlıkların gelişmesi ile birlikte de devlet yönetimlerinin aldıkları kamusal önlemler doğrultusunda gelirler sosyal yardımlar, sosyal hizmetler ve sosyal güvenlik yöntemleri ile dezavantajlı toplumsal kesimlere yeniden dağıtılmıştır. Böylelikle aynı toplum içerisinde yaşayanlar arasında gelir eşitsizlikleri giderilmeye ve toplumsal huzursuzluklara yol açan sorunlar çözümlenmeye çalışılmıştır. Bu çalışma ile gelirin yeniden dağılımının ilk çağ medeniyetlerindeki durumu ele alınmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Gelir Dağılımı, Yoksulluk, Gelirin Yeniden Dağılımı, Sosyal Hizmetler, Sosyal Yardımlar, Sosyal Politikalar, Sosyal Güvenlik.

JEL Kodu: I32, J01, J17

REDISTRIBUTION OF REVENUE IN ANCIENT CIVILIZATIONS

ABSTRACT

Not all people who come to the world have the same economic conditions. For those who start living in good conditions, these economic conditions may vary at different stages of time. It is known that various socio-economic measures have been taken throughout history with different income redistribution methods so as to improve the welfare level of individuals who were born or became disadvantaged. Among the priority measures to be taken on behalf of disadvantaged individuals who do not have equal rights, there is the poverty problem, which has become a fundamental problem of today's modern societies.

The disproportionate distribution of national income among the factors of production that make up the national income in a country causes the formation of income classes with different welfare levels in the same society, which can lead to some social unrest. From the early ages, primarily by the family, neighbors and close relatives, and with the religious motivations and the desire to gain status and prestige with the emergence of religions on civilizations, the civil organizations established on the basis of the desire to gain status and prestige; and social

* Yalvaç Gençlik ve Spor İlçe Müdürü, Dr., bulentokumus@gmail.com

security methods were redistributed to disadvantaged social segments. Thereby thus income inequalities among those living in the same society and problems causing social unrest were tried to be resolved. In this article, the situation of redistribution of income in ancient civilizations is discussed.

Keywords: Income Distribution, Poverty, Redistribution of Income, Social Services, Social Helps, Social Policies, Social Security.

Jel Code: I32, J01, J17

GİRİŞ

Tarih başlangıçtan bu güne ayrılmaz bir bütündür. M.Ö. 3500'lü yıllarda Mezopotamya uygarlıklarından olan Sümerler'de yazının bulunması ile birlikte tarih çağlarının başladığı kabul edilmektedir. Avcı-çiftçi ilişkilerinin tarihsel düzlemde farklı denklemler içerisinde gelişip şekillenmesi ile birlikte yenedünya uygarlıkları doğmaya başlamıştır (Şenel, 1982: 265). İnsanın var olduğu günden bu yana yoksul, kimsesiz, iş göremez ve muhtaç duruma gelmiş dezavantajlı kimseler daima olmuşlardır. Geçmişten bugüne toplumlar bir arada huzur ve gönenc içinde yaşayabilmek için toplumsal refah düzeylerini arttıracak önlemleri alarak bir dayanışma ruhu içerisinde yaşamlarını bir arada sürdürmüşlerdir. İlk çağlarda toplumsal refahı sağlayabilmek için aile içi yardımlaşma ve dayanışma yolu ile gelirin yeniden dağıtılması sağlanırken, dini inanışların etkisi ile birlikte çoğunluğu dinsel temelli olarak kurulan sivil oluşumlar aracılığıyla gelirin yeniden dağıtılması yoluna gidilmiş ve zamanla bu kurumların yetersiz kalmaları ya da bazı yanlış politikalar uygulamaları sonucunda inisiyatifi ele alan devlet yönetimleri kamu araçları vasıtası ile gelir dağılımına dayalı eşitsizlikleri gidermeye çalışmışlardır (Durmaz ve Okumuş, 2014: 29).

İlk dönemlerde doğanın zorlu koşullarına karşı toplumlarda oluşan ilkel birliktelikler zamanla sosyal nitelikler de kazanarak sosyal yardımlaşma ve dayanışmaya ve sonuçta da sosyal hizmetlere dönen bir çizgiye doğru evrilmişlerdir (Özden, 2006: 11). Sosyal yardımlaşma ve dayanışma aynı toplumda yaşayan bireylerin ortak tavır ve işbirliği sergiledikleri sosyal bağlılık duygularıdır. Bu duygular ilk çağlardan beri insan toplulukları içinde dönüşümler göstererek var olmuştur. Avcılık ve toplayıcılıkla uğraşan ilk toplumlarda, M.Ö. 2000'lerde yerleşik kültüre geçişle başlayan tarım toplumunda, M.S. 1750' li yıllarda etkisini göstermeye başlayan sanayi toplumunda ve 1990' lı yıllardan başlayarak içinde bulunduğumuz dönemde tesiri altında kaldığımız bilgi toplumunda bu dönüşüm seyri farklı gelirin yeniden dağılımı isimleri altında gerçekleşmiştir (Uysal, 2007: 254).

Gelir dağılımı, yoksulluk, gelirin yeniden dağılımı ve gelirin yeniden dağılımının araçları olarak bilinen sosyal yardım, sosyal hizmet ve sosyal güvenlik kavramlarına insanlık tarihinin her aşamasında aynı isimlerle anılması bile rastlamak daima mümkün olmuştur. İnsanların sosyal yardımlaşma ve dayanışma çizgisi içerisinde yaşamlarını sürdürebilmeleri için günümüz toplumlarının da vazgeçilmez bir uygulaması olarak görülen gelirin yeniden dağılımı teorileri; eşitlik, adalet, yoksulluk kavramlarıyla yakından ilişkili olacak bir şekilde belirlenecek sosyal politikaların adeta merkezi haline gelmiştir (Karaman, 1995: 154).

1.GELİR DAĞILIMI

İktisat biliminin en temel konularından birisi olan gelir dağılımı, belirli bir dönem boyunca üretilen mal ve hizmetlerden elde edilen gelirlerin üretim sürecine katılanlar tarafından paylaşılmasıdır (Erçakar ve Güvenoğlu, 2018: 39). Bu dağılıma *birincil gelir dağılımı* adı da verilmektedir (Teyyare ve Sayaner, 2018: 311-312). Milli gelirin oluşumunda etkili olan faktörler arasında gelirin dağıtılması olarak da tanımlanan gelir dağılımı kavramının (*income distribution*) zaman zaman bölüşüm (*distribution*) kavramı ile aynı anlamda kullanıldığına da rastlanılmaktadır (Uysal, 2007: 250). Bölüşüm, başlangıç ve bitişi belirli olan bir dönem zarfında üretilen mal ve hizmetlerin toplamını

oluşturan milli gelirin o toplumun bireyleri tarafından paylaşılması anlamına geldiğinden “gelir dağılımı” ile “bölüşüm” kavramları benzer kavramlar olarak da değerlendirilebilmektedir (Meytiogulları, 2019: 41). Milli gelirin üretim faktörleri arasında dağılımı olarak da ifade edilen gelir dağılımı genel anlamda bölgesel, fonksiyonel, sektörel ve gelirin yeniden dağılımı ile doğrudan ilişkili olan kişisel gelir dağılımı olmak üzere alt başlıklar altında incelenmektedir (Üzümcü ve Korkat, 2014: 137).

1.1.Gelir Dağılımı Adaleti

İlkçağlardan günümüze gelir dağılımı adaletsizliği karşı karşıya kalınan önemli bir sorun olmayı sürdürmektedir. Ülkeler başta sosyal sorunların önlenmesi olmak üzere kişisel gelir dağılımı adaletsizliğini gidermek için tarihin her döneminde çeşitli önlemler almaya çalışmışlardır. Bu önlemler gelir dağılımının ve gelir dağılımında adaletin sağlanmasının yalnızca iktisadi bir sorun olarak değil, aynı zamanda çözümlenmesi gereken sosyal bir sorun olarak da görülmesi gerektiğini ortaya koymaktadır (Üzümcü ve Korkat, 2014: 137).

Sosyal adalet, kaynakların eşit ve adil bir şekilde toplumda dağıtılmadığı zamanlarda gelirin yeniden dağılımı yolu ile gelir adaletinin toplumda tesis edilerek, toplumun bedensel ve ruhsal bir bütünlük içerisinde güvenceye alınmasıdır. Sosyal adalet kültürüne de bağlı kalınarak farklılıklar gösteren bir adalet yapısıdır. Sosyal adalet etik bir gereksinim olup bu gereksinim aynı toplumdaki bireylerin huzur içinde yaşamaları için gereklidir. Bu gereklilik nimet ve külfetlerin toplumda ancak adil bir şekilde yeniden dağıtılması yolu ile sağlanabilir (Sunal, 2011: 285-286). Sosyal sorunların çözülmesi ile sonucunda toplumsal barışın sağlanması üzerinde son derece belirleyici de olan gelir dağılımı ilk toplumlardan itibaren çeşitli sebeplere bağlı olarak kendiliğinden adil bir şekilde gerçekleşmemiştir. Bunun sağlanabilmesi için ilkçağlardan beri üretim ve bölüşüm teorilerine zaman zaman ya da gereken zamanlarda müdahalelerde bulunularak bu doğal akışın dışına çıkılmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda; gelir dağılımı adaletinin sağlanabilmesi için, alt gelir dilimlerinin gelirlerini artırıcı sosyal politikalar tarih boyunca daima gündeme getirilmiştir. Bu görüşler gelirin yeniden dağılımı yolu ile yoksul halk kesimlerinin gelir düzeylerinin iyileştirilmeye çalışılması gerektiğini ortaya koyan dünya görüşleridir. Amerikan bir filozof olan *John Bordley Rawls*, (d. 21 Şubat 1921 - ö. 24 Kasım 2002) “Bir Adalet Kuramı (A Theory of Justice)” isimli temel eseri ile "hakkaniyet olarak adalet" fikrini toplumda şekillendirmeye çalışanlardandır (“John Rawls, 2020”). Rawls’ın adalet teorisi ile, toplumda sosyoekonomik eşitsizliğin giderilebilmesi için gelirin daha az dağıtıldığı toplumsal kesimlere daha fazla fayda sağlanarak bu sosyal kesimler için fırsat eşitliğinin önünün açılması, yeniden bölüşüm sağlayan gelir dağılımı politikalarının hayata geçirilmesi, dezavantajlı kesimler için bir fayda maksimizasyonu sağlanarak sosyal adaletin tesis edilmesi gerektiğini savunduğu ifade edilmektedir (İzci, 2014: 11). İngiliz bir filozof olan *John Stuart Mill* (d. 20 Mayıs 1806 - ö. 8 Mayıs 1873) ise gelir dağılımı adaleti ile ilgili olarak servet taksimini gerçekleştirenlerin yine bu yaşam içinde olan insanlar olduğunu, bu nedenle taksimin gerçekleştirilmesi sürecinde aşırıya kaçan dengesizliklerin yine aynı toplumun bireyleri tarafından giderilebileceğini, olması gerekenin üretim faktörlerinin paylaşılması değil üretim faktörleri ile elde edilen gelirin adil bir şekilde bölüşürülebilmesi olduğunu savunduğu belirtilmektedir (Öztürk, 2008: 609).

1.2.Gelir Dağılımı Eşitsizliği

Milli gelirin oluşum sürecine katılanların, oluşturdukları milli gelirden eşit oranlarda faydalanamaması durumuna gelir dağılımı eşitsizliği adı verilmektedir (Okumuş, 2020: 18). Gelir dağılımı eşitsizliği gelir dağılımı sonucunda meydana gelen bölüşümün o ülkede nasıl, ne yönde ve hangi gelir dilimlerinde gerçekleştiğinin somut bir göstergesidir (Kanberoğlu ve Oğuz, 2016: 397). Gelir dağılımı eşitsizliği tarihsel süreçte aynı ülkede mevcut hali ile hiç durağan bir şekilde kalmamış, yeni kuşaklara doğru iniş çıkışlı bir çizgide seyretmiştir (Göker, 2016: 1733).

Gelir dağılımı eşitsizliği günümüz dünyasında hemen hemen tüm ülkelerin asli ekonomik sorunlarından bir tanesi haline gelmiştir. Aslında sosyal sorunların önemli bir kısmının arka planında da gelirin nasıl bölüştüğü sorunsalı gizlidir. Neredeyse ayırım yapılmaksızın tüm ülkeler sosyal sorunların da kaynağı olabilen gelir eşitsizliği sorununun çözülmesi için çaba sarf etmekte ve bu durum geçmişte olduğu kadar günümüz ülkeleri açısından da iktisadi tartışmaların ana konularından bir tanesini teşkil etmektedir (Eroğlu vd., 2017: 336).

2.GELİRİN YENİDEN DAĞILIMI

Ülke fertlerinin ürettikleri mal ve hizmetlerden elde edilen milli gelirin üretim sürecinde yer alan unsurlarca bölüşülmesi *gelir dağılımı* veya (Kanberoğlu ve Oğuz 2016: 397) *birincil dağılım* olarak ifade edilirken, serbest piyasada oluşan bu ilk dağılıma devletin çeşitli kamu araçları yolu ile müdahalelerde bulunarak (Uysal, 2007: 252) öncesinde meydana gelen gelir dağılımının yönünü değiştirmesi ile oluşan ikinci dağılıma *gelirin yeniden dağılımı* adı verilmektedir (Teyyare ve Sayaner, 2018: 311-312).

Serbest piyasa koşulları ülke içerisinde bazı toplumsal kesimlerin yoksulluğa düşmesine neden olabilmektedir. Bu durumun önüne geçilebilmesi ancak ülke gelirin adil ve optimal bir şekilde yeniden dağıtılması ile mümkün olabilecektir (Akın, 2015: 20). Bu bağlamda gelirin yeniden dağılımı o ülkede kadınlar, engelliler, çocuklar gibi dezavantajlı olarak kabul edilebilecek kesimlere yönelik pozitif ayrımcılık içeren (Akbulut ve Beren, 2012: 267) ve toplumsal refahı artırma amacını güden (Şeker, 2008: 21) sosyal politikalarlardır. Gelirin yeniden dağılımının gerçekleştirilmesinde iki temel amaç bulunmaktadır. Bunlardan ilki, kendi iradeleri dışında gelir kaybına uğramış kimselerin gelirlerinin en azından asgari bir gelir düzeyine yükseltilmesi; ikincisi, toplumda sosyal adaletin tesis edilebilmesidir (Yurdadoğ, 2017, 264).

Gelirin yeniden dağılımı ile ilgili, üzerinde önemle durulması gereken ve karşıt görüşler de içeren yaklaşımlar da bulunmaktadır. Bu yaklaşımlara göre gelirin yeniden dağılımının her zaman toplumsal yarar sağlayan olumlu bir sosyal politika aracı olarak değerlendirilmemesi gerekmektedir. Devletin işsizlere, yoksullara, dul ve yetimlere, malullere, yaşlı ve engellilere karşılıksız ve sürekli transferler sunması bu toplumsal kesimlerin bir kısmında siyasal yozlaşma ve tembelliği beraberinde getirebileceği için gelirin yeniden dağılımı politikaları bu yönleri ile eleştirilmektedir (Aktan, 2018: 165).

2.1.Gelirin Yeniden Dağılım Araçları

İlk çağlardan bu yana insanlar yaşamlarının farklı evrelerinde elde ettikleri gelirlerini diğer bireylerin gelirleri ile kıyaslayarak gelir kaynaklı eşitsizlikleri kaldırma yoluna gitmişlerdir. Önceleri belirli güç merkezleri, otoriteler tarafından gerçekleştirilen gelir dağılımını düzenleyici kapsamdaki organizasyonlar; sonraları sivil toplum örgütleri, dini oluşumlar ve en nihayetinde devlet yönetimindeki organizasyonlar tarafından tasarlanmaya ve düzenlenmeye başlanmıştır. Günümüz sosyal politika amaçları arasında yer alan bu yönde faaliyetlerin ilk çağlarda ilkel bölüşüm yöntemleri ile yardımlaşma ve dayanışma esasında sağlandığı görülürken, sonraları sosyal yardımların içeriğinin değişmesi, gelişmesi ve bu sosyal yardımların sunumu için gereken finansman kaynaklarından vergilerin toplanmaya başlaması ile modern sosyal politikaların gelirin yeniden dağılım araçlarından olan sosyal güvenlik sistemlerine doğru dönüşen bir çizgide ilerlemiştir. Bu dönüşümler gelirin yeniden dağılım araçlarının zamanla evrildiği noktayı göstermesi açısından da önemlidir.

Gelirin yeniden dağılımının temel araçları olarak sayılan sosyal yardım, sosyal hizmet, sosyal güvenlik ve bunların sosyal dayanışma ve yardımlaşma alanında uygulanma şeklini gösteren sosyal politikalar, toplumsal açıdan önemli roller üstlenerek toplumsal bütünleşmeyi sağlama aracı olmuş ve sosyal yabancılışmaları da engelleyerek toplumu oluşturan kişilerde sosyal sorumluluk duygularının da kazanılması adına önemli roller üstlenmişlerdir (Akbulut ve Beren, 2012: 267).

Sosyal politikalar kapital dağılımının yarattığı belirsizliklerden ve sosyal risklerden gelirin yeniden dağıtılması gibi yollarla toplumun korunarak sosyal adaletin tesis edilmesi için uygulamaya konulan fikirler bütünüdür (Sunal, 2011: 285). Sosyal politikalar üreten ve uygulayan sosyal devletler ülke vatandaşlarının insan onuruna yaraşır bir yaşam sürmelerini asli görevleri arasında sayan devletlerdir. Sosyal devletler sosyal risklere karşı ülke vatandaşlarına asgari bir gelir garantisi sağlayarak ve gerektiğinde serbest piyasaya da müdahalelerde bulunarak gelir eşitsizliklerini ortadan kaldırmaya yönelik devletlerdir. Sosyal devletlerin görevleri arasında sayılan ve yoğun olarak uygulanan sosyal politikalar ile çalışanlara, yoksullara, kadınlara, çocuklara ve diğer dezavantajlı toplumsal kesimlere gelirin yeniden dağılımı yolu ile daha fazla refah sunularak sosyal adalet tesis edilmeye çalışılmaktadır (Pektaş, 2010: 10-11).

2.1.1. Sosyal Yardımlar

Sosyal yardım, hayatlarını idame ettirebilmek için temel gereksinimlerini karşılamaktan uzak olan kimselere ayni yada nakdi destekler sunulması yolu ile gelirin yeniden dağıtıldığı sosyal güvenlik veya sosyal hizmetler yöntemidir (Zengin vd., 2012: 134). Modern anlamda sosyal yardımların sanayi devrimi sonrasında geliştiği bilinmekle birlikte sosyal yardım tarihinin kökenlerinin neredeyse insanlık tarihi kadar eskilere dayandığı bilinmektedir. Antik Yunan filozofu *Aristoteles*' in (M.Ö. 384 – 7 Mart M.Ö. 322) refah düzeyi en yüksek devlette bile yoksullara yardım yapılması yönünde olan sözleri aslında sosyal yardımların kökeninin refah devletleri açısından bile ilk çağlara kadar uzandığını net bir şekilde göstermektedir (Kılıç ve Çetinkaya, 2012: 94).

İlkçağlardan itibaren gelişerek gerçekleşen bu dayanışma ve yardımlaşma şekli o dönemler içerisinde aile, akrabalık, komşuluk gibi yerel topluluklarca sağlanan geleneksel yapılara dayanmıştır. Bu yardımlar ilk toplumlardan olan Mısır ve Roma'da dini temeller üzerinde şekillenirken Yunanlar'da loncalar gibi mesleki örgütler bünyesinde vücut bulabilmişlerdir (Karadoğan, 2012: 51). Merkezinde insanın yoksunluğunun olduğu ve bu durumun da toplumsal bir problem olarak kabul edildiği ilkçağlardan bu yana yoksunlukla mücadelede en etkili araçlar arasında görülen sosyal yardımlar ile insanların sosyal yardımlara bağlı olarak yaşayabilmeleri değil, ihtiyacı olan toplumsal kesimlerin diğer insanlar gibi normal gelir düzeyinde bir yaşam sürdürebilmelerinin sağlanması ve bazı zamanlarda ise gelirin yeniden dağılımı aracılığı ile bu toplumsal kesimlerin daha da güçlü bir hale getirilebilmesi amaçlanmaktadır. Bu nedenlerle ilkçağlardan beri ülkelerin sosyal politikalarına zengin bakış açıları sosyal yardımların daha da çeşitlenip gelişmesine imkan vermekte, üzerine yoğunlaşan halk kitlelerinin ekonomik durumlarının değişmesine ve değişen süreçlere uyum gösterebilmelerini sağlamaktadır (Tekindal, 2018: 342-343).

Günümüz dünyasında gelirin yeniden dağılımının bir aracı olarak bilinen sosyal yardımlar aslında ihtiyacı olan dezavantajlı bireylere muhtaçlıklarının son döneminde sunulan ayni ve nakdi destekleri ifade etmektedir (Kılıç ve Çetinkaya, 2012: 94). Sosyal yardımlar toplumda doğum, ölüm, hastalık, yaşlılık, engellilik, işsizlik gibi sosyal risklerle karşı karşıya kalan bireylerin var olan refah düzeylerini korumak ya da en azından asgari bir yaşam düzeyine sahip olabilmelerini sağlayabilmek adına geliri yeniden dağıtan araçlar bütünü, korumaya sosyal nitelik kazandıran bir dayanışma ilişkisidir. (Kapar, 2005: 5).

Yoksunluğun giderilmesi açısından insani hizmet alanları kapsamında değerlendirilen sosyal yardımlar toplumun alt gelir dilimlerinde yer alan marjinal kesimlerin toplumla bütünleşmelerini sağlayarak sosyal denge ve sosyal adaleti sağlamada etkin bir yöntem olarak görülmektedir. Bu açıdan bakıldığında kendisini ya da bakmakla yükümlü olan kimseleri geçindiremeyen bireyler sosyal yardımların hizmet sunduğu alana girmektedirler. Yoksulluğun farklı farklı boyutlarının olması sosyal yardımların da çeşitlenmesine sebep olmuştur. Karşılıksız, ayni ya da nakdi bir şekilde dezavantajlı kesimlerin en kısa sürede normalleşmesini sağlamak için sunulan çeşitlilik içeren sosyal yardımlar bir sosyal hizmet yöntemi olduğu kadar bir sosyal güvenlik yöntemi olma özelliğini de göstermektedir (Tekindal, 2018: 342). Bu bütünsellik açısından sosyal yardımlar sosyal politikaların tamamlayıcı bir

unsuru ve benzer tedbirler sonrasında başvurulmuş bir sosyal politika aracıdır (Akbulut ve Beren, 2012: 267).

2.1.2. Sosyal Hizmetler

Sosyal Hizmetler, 5799 Sosyal Hizmetler Kanunu'nda "*kişi ve ailelerin kendi bünye ve çevre şartlarından doğan veya kontrolleri dışında oluşan maddi, manevi ve sosyal yoksunluklarının giderilmesine ve ihtiyaçlarının karşılanmasına, sosyal sorunlarının önlenmesi ve çözümlenmesine yardımcı olunmasını ve hayat standartlarının iyileştirilmesi ve yükseltilmesini amaçlayan sistemli ve programlı hizmetler bütünü*" olarak tanımlanmaktadır ("*Mevzuat metin*", 2020). İnsan sosyal bir varlık olup başka insanlarla birlikte yaşama ihtiyacı duyar. İnsanların bir bakıma mecburiyete dayalı olan bu bağıllığı sosyal hizmetlerin görünmeyen yüzünü oluşturduğu gibi arka plan dayanağını da teşkil etmektedir. Bu açıdan sosyal hizmetler insanlar arasında sosyopsikolojik işlevselliği de olan ve sosyal olana hizmet eden multidisipliner bir alandır (Selcik ve Güzel, 2016: 462).

Devletler karşılıksız olarak muhtaç kalmış vatandaşlarına belirli şartlara bağlı olarak ya da bazı zamanlarda herhangi bir şart aramaksızın aynı yada nakdi yardımlar yapabilirler. Eğer yönetimler ihtiyacı olan kesimlere para merkezli yardımlarda bulunuyorlar ise bu durum "sosyal yardım" lar olarak ifade edilirken, daha geniş bir kapsamda hizmet sunmaya yönelik uygulamalar gerçekleştiriliyor ise bu durum "sosyal hizmet" ler olarak tanımlanmaktadır (Negiz, 2011: 324).

Sosyal hizmetlerin tarihi insanlık tarihi kadar eski bir geçmişe sahiptir. İnsanlar var olduğu günden bu yana engelliler, yoksullar, dul ve yetimler var oldukları gibi bu kimselere yardım eden kesimler de zamanın her diliminde var olmuşlardır. Sosyal hizmetler tarihi sivil oluşumların tarihinden olduğu kadar dinler tarihinden de bağımsız olarak düşünülemez. Musevilik, Hıristiyanlık, İslamiyet gibi geniş halk kitlelerine ulaşmış olan dinlerin etkisi ile tarih boyunca somut sosyal hizmetler gerçekleştirilmiştir (Coşkunsever, 2016: 20). Sosyal hizmetler, elde olmayan nedenlerle muhtaç duruma düşmüş halk kesimlerinin insan onuruna yaraşır asgari bir yaşam sürebilmeleri için kamu ya da özel kuruluşlara sunulan ekonomik ve sosyal faaliyetlerdir (Negiz, 2011: 24). Sosyal hizmetler kişilerin kendi iradeleri dışında kişisel özelliklerinden kaynaklı ya da çevresel şartlara bağlı olarak ortaya çıkabilecek yoksulluğu, kişiler arası eşitsizliği ve bunlardan kaynaklanabilecek toplumsal sorunları ortadan kaldırmak, toplumun refah düzeyini yükselterek, kişiler arası sosyal uyumu sağlamak ve korumak maksadını taşıyan hizmetlerdir. Sosyal hizmetler bireylerin içinde buldukları muhtaçlık durumunu sorgulamaktan ziyade onlara mümkün olduğunca eşit ve adil bir hizmet sunabilmeyi amaçlarlar. Sosyal hizmetler ihtiyaç duyulan gruplara anlık hizmetler sunma anlamına gelmemekte ihtiyaç sahibi bireylerin asgari bir yaşam standardını yakalayana kadar bu hizmetlerden yararlanabilmelerinin sürdürülmesi anlamını taşımaktadır (Bingöl, 2015: 71).

2.1.3. Sosyal Güvenlik

İçinde bulunduğumuz zaman diliminde gelirin yeniden dağılımının modern dağıtım yöntemlerinden belki de en önemlisi olan sosyal güvenlik sisteminin kökleri insanlık tarihi kadar eskiye dayanmaktadır. İnsanlar eski çağlarda doğanın getirdiği olumsuz koşulların yarattığı riskler karşısında aile içi yardımlaşma ve dayanışma yolları ile temel sosyal güvenlik ihtiyaçlarına yanıt ararlarken zamanla dini inançlara bağlı olarak gelişen ve değişen dünya görüşlerinin etkisinde şekillenerek ihtiyaçlarını karşılamının farklı yollarının daima peşinden koşar hale gelmişlerdir. İlk başlarda avcılık ve toplayıcılık bir tür üretim ve tüketim dayanışması olurken sabanın bulunması ve tarımsal ekonomiye makinelik bir şekilde geçilmesi ile birlikte sosyal güvenlik anlayışı da hızlı bir dönüşüm süreci yaşamaya başlamıştır.

İnsanın yaradılışı gereği bazı gereksinimlerinin gerçekleşebilecek sosyal risklere karşı sosyoekonomik güvenlik altına alınması gerekmekte ve bu durum hayatın olağan akışı içerisinde beklenen bir durum olarak değerlendirilmektedir (Okumuş ve Durmaz, 2014: 3359). İlkel toplumlardan günümüze kadar insanlar doğumdan ölüme dek olan rutin süreçlerde karşılaşılabilecekleri riskler karşısında korunmak

için zaman zaman kendilerince, zaman zaman toplum tarafından ve nihayetinde uygarlık tarihine geçiş ile birlikte de devlet yönetimlerince modernleşen sosyal güvenlik yöntemleri geliştirmişlerdir. Modern zamanlarda sosyal politikaların geldiği son nokta olarak da bilinen sosyal güvenlik sistemleri ilk uygarlıklardan günümüze sosyal riskler karşısındaki güvenliğe ilişkin önemini daima korumuştur (Köleoğlu, 2012: 74). Yerleşik hayata geçilmesi ile birlikte hasta, yaşlı, dul ve yetim gibi dezavantajlı kimselere destek olunarak bir anlamda sosyal güvenlik sistemlerinin temelleri de atılmıştır (Emeksiz, 2019: 4). Sosyal güvenlik sistemleri modern zamanlarda hastalık, doğum, iş kazası ve meslek hastalığı, analık, malullük, yaşlılık ve ölüm gibi sosyal risklere karşı (Köleoğlu, 2012: 75) sosyal yardımlar ve sosyal hizmetler ile birlikte geliri yeniden dağıtıcı önlemler alan sosyal politika araçlarıdır. Gelirin yeniden dağılımı sosyal güvenlik sistemlerinin tasarruf ve sigorta fonksiyonlarının etkililiği ile doğru orantılıdır. Sosyal güvenlik sistemleri meydana gelen ilk gelir dağılımı üzerinde etkili olup ona yön vererek (Yurdadoğ, 2017: 263) işi olanlardan işsizlere, sağlıklılardan hastalara, gençlerden yaşlılara, servet sahiplerinden yoksullara doğru gelirin yeniden dağılımını sağlayan sosyal politikanın oldukça önemli bir aracı olma özelliğini taşıyan sistemlerdir (Akbulut ve Beren, 2012: 267).

2.1.4. Maliye Politikaları Olarak Vergiler

Vergiler ilk uygarlıklarda sosyal riskler karşısında bir araya gelen insanların ortak yaşamının ve buna dayalı oluşan yönetsel anlayışın bir gereği olarak ortaya çıkmıştır. Servet sahipleri ile çiftçilerden katkı payları şeklinde ve gönüllük esasına dayalı ya da kısmen zorunlu tutularak alınan vergilerin M.Ö. 4000’li yıllarda ilk uygarlıkların ortaya çıkması ile bugünkü anlamına yakın bir anlam içerecek şekilde halktan toplanmaya başladığı bilinmektedir (Sirkeci ve Abdula: 2015).

Devletler büyüdükçe temel sosyal ihtiyaçlar değişim göstermiş, bu ihtiyaçlar savaşımlardan elde edilen ganimetlerle karşılanamaz hale gelmiştir. Yöneticilerin para basma gibi çeşitli çözüm yollarına başvurmaları ile birlikte gönüllük esasına göre toplanan vergiler zamanla zorunlu olarak alınır hale getirilmiştir (Öz, B. 2019: 59). Devletlerin vergiler koyması, vergi teknikleri geliştirmesi ve bu teknikleri değiştirmesi ya da yeni vergi oranları belirlemesi o ülkenin gelir dağılımı üzerinde doğrudan belirleyici olan politikalarıdır. Devletler için asıl olan yoksul halk kesimlerinin gözetilerek gelir dağılımındaki eşitsizliklerin ortadan kaldırılması yönünde vergi politikaları geliştirilebilmesi ve uygulanabilmesidir (Çalışkan, 2010: 94).

Doğru tekniklerle vergilendirme toplumda gelir eşitsizliklerinin giderilebildiği asli yöntemler olarak görülmektedir (Sunal, 2011: 288). Vergiler gelirin yeniden dağılımı yolu ile insani yoksunluğun bulunmadığı ideal bir ortamın oluşturulmasının kamu araçlarından bir tanesidir. İlk çağ medeniyetlerinden itibaren uygulamalarına rastlanılan ve sosyal politikaların kapsamlı finansman kaynağı ayağını oluşturan vergiler kamu tarafından sosyal bir sorumluluk anlayışı ile kabullenilmiş ve bilhassa demokratik tutum gösteren hükümetlerde uygulanan artan oranlı vergilendirme politikaları ile alt gelir dilimlerine doğru gelirin yeniden dağılımı sağlanarak (Artan ve Kalaycı, 2014: 75) yoksulluk ortadan kaldırılmaya çalışılmıştır (Tekindal, 2018: 342).

3. YOKSULLUK

Yoksul, yaşadığı toplumun asgari yaşam standartlarının gerisinde kalan bir gelir düzeyine sahip olarak dış yardımlara açık hale gelen kişiyi ifade etmektedir (Akyıldız, 2018: 150). Yoksulluk ise o toplumda yaşayan bireylerin temel ihtiyaçlarını dahi karşılayabilecek durumda olamamaları halidir (Öztürk ve Çetin, 2009: 2664). Yoksulluğun farklı tanımları yapılmakla birlikte genel olarak kabul gören dar ve geniş anlamda iki temel tanımı bulunmaktadır. *Dar anlamda yoksulluk* ancak hayatını devam ettirebilmek için barınacak bir yeri bulunma, açlıktan ölmeme, yaşayabilecek derecede güvende olma hali olarak tanımlanırken, *geniş anlamda yoksulluk* ise yaşamını devam ettirebilecek imkanlara sahip

olmakla birlikte toplumsal olarak yakalanan refahın gerisinde kalınması halidir (Kılıç ve Çetinkaya, 2012: 94).

Gelir yoksulluğu ise, kişilerin veya hane halklarının rutin yaşamlarını sürdürebilmeleri ya da en azından asgari yaşam standartlarını yakalayabilmeleri için gerekli olan gelirden yoksun kalınması halidir (Üzümcü ve Korkat, 2014: 139). Kişilerin ya da hane halklarının olması gereken tüketim seviyesinin altında kalmaları aslında onların beklenen miktarda gelire sahip olamamalarından ileri gelmektedir (İncedal, 2013: 22). Bu durumda yoksulluk diğer bir anlamıyla toplumda oluşan sosyoekonomik yetersizliğin ifadesidir (Akyıldız, 2018: 151).

4. İLKÇAĞDA BAZI DOĞU MEDENİYETLERİNDE GELİRİN YENİDEN DAĞILIMI

İnsanlık tarihi bilim insanları tarafından çeşitli dönemlere bölünerek incelenmiştir. Her ne kadar tarihsel dönemleri kesin çizgilerle ayırmak mümkün değilse de yazının bulunmasından, yani M.Ö. 3200'lerden Kavimler Göçü'nün gerçekleştiği M.S. 375'e kadar süren zaman dilimine *ilkçağ* adı verilmiştir.

Gelecek medeniyetlerin temellerini de teşkil eden Yunan, Roma, Anadolu, Mezopotamya uygarlıklarının birbirlerinden ayrılık gösteren yönetim şekilleri, dini inanışları, hukuksal anlayışları, düşünce tarzları, kültürleri ve ekonomik yaklaşımları bu dönemlerden itibaren şekillenmeye başlamıştır. Bu dönemlerde devlet yönetimleri kral, hükümdar ya da hakan gibi sıfatları bulunan ve bazı uygarlıklar tarafından da yarı tanrı olarak kabul edilen kişilerden oluşmuştur. Örneğin Mezopotamya Uygarlığı'nda devletin başında bulunan "Patesi" ismi verilen hükümdarlar, Mısır Uygarlığı'ndaki "Firavunlar" ülkeleri tanrı adına yöneten yarı tanrı sayılan yöneticilerdir. Batı uygarlıklarından Yunan kent devletlerinde olduğu gibi aristokrasiye dayalı bağımsız devlet yönetimi yapısı ile hareket eden uygarlıklar da bulunmaktadır. Anadolu ve Orta Asya Türk Uygarlıkları'nda ise ülkeler devlet yönetiminden sorumlu olan hükümdar ailesinin ortak malı olarak kabul edilerek yönetilmişlerdir (Taşkın, 2011: 88). Siyasi güç merkezlerinin gelirin yeniden dağılımına bakışı açısından anlamak açısından bu devlet yönetim şekilleri oldukça önemlidir.

İlk çağlarda avcılık ve toplayıcılık işi ile uğraş gösteren aile topluluklarından bir ferden hastalanması veya ölmesi durumunda diğer aile üyeleri, akraba ve komşularca yardımlaşma ve dayanışma davranışları sergilenmiş, aile fertlerinden herhangi birisinin çalışamaz duruma düşmesi veya ölmesi halinde ise çalışamaz duruma gelen ya da ölen kişinin hak sahiplerine diğer aile üyelerinin üretimden doğan ekonomik gücü ile yardım eli uzatılmıştır. Aile üyelerinin dışında komşu ve akrabalar da gerektiğinde bu sosyal yardım sürecinde yer alarak yardıma muhtaç duruma düşmüş kimselerin geçimlerinin sağlanmasında rol oynamış ve elde edilen gelirler muhtaç kimselere doğru yeniden dağıtılmıştır (Kaya, 2009: 33-34). M.Ö. 400'lerden itibaren toplumsal refahın yükseltilmesi için gelirin yeniden dağıtılmasında kamu harcamalarının ve transferlerinin önemli olduğu bilgilerine ulaşılması devlet yönetimlerinde gelirin yeniden dağılımına verilen önemi göstermesi açısından dikkate değerdir (Öz, S. 2019: 591).

4.1. Türklerde Gelirin Yeniden Dağılımı

Bazı araştırmacılara göre M.Ö. 2500'lü yıllara kadar ismine rastlandığı belirtilen Türkler'de (Davletov, 2008: 83) gelirin yeniden dağılımının bir aracı olan sosyal güvenlik kurallarının şekillenmesinde töreler oldukça belirleyici olmuşlardır. Türk tarihinde töreler sosyal güvenlik üzerinde adeta gizli bir el gibidir. Türklerin göçebe bir yaşam sürmeleri de sosyal güvenlik kurallarının oluşması üzerinde belirleyici rol oynamıştır (Aykanat, 2015: 27). Türkler'de aile içi yardımlaşma anlayışının gelişmiş olduğu ve sosyal risklere karşı yakınlarına sosyal güvenlik desteği sağladıkları çeşitli sosyal yardımların da töreye bağlı insani yardımlar şeklinde uygulandığı görülmektedir (Akyıldız ve Abay, 2017: 149).

Türkler’de gelirin yeniden dağılımının yansıtıldığı bakış açısına ait yazılı ilk bilgilere Orhun Anıtları’nda rastlanmaktadır. Anıtlarda yer alan “*Fakir budunu zengin kıldım.*”, “*Türk budunu tok olacaksınız.*” ifadeleri Türklerde yoksulluğun ortadan kaldırılmasına yönelik çalışmalar içerisinde bulunduğu göstermektedir (Onay, 2016: 13). Türklerde yöneticiler halkın refahını arttırabilmek için uyguladıkları iktisat politikalarında sosyal politika ile örtüşen kararlar da alabilmişlerdir. Günümüz refah devleti uygulamalarında da beklenilir hale gelen “*halk için devlet*”, “*halkın zengin olması*” düşünsel yaklaşımları eski Türk medeniyetlerinde gözlenmiştir (Gökbunar vd., 2016: 46).

Amerika Kıtası’nın önemli tarihsel medeniyetlerinden Kızılderililer’in kültürel tarihinde gelirin yeniden dağılımı yolu ile gelir eşitsizliğini ortadan kaldırmak amacı ile yapıldığı bilinen ve “*potlaç*” adı verilen törenlere çok benzeyen kültürel davranışlara, “*yağma şöleni*” veya “*yağmalı toy*” ismi ile bilhassa Oğuz Boyları’nda olmak üzere Türk tarihinde de sıklıkla rastlanmaktadır (Mandaloğlu, 2012: 228). Bu şölen veya toylarda yardımlaşma ve dayanışma örnekleri sergilenerek zenginlerden yoksullara doğru gelirin yeniden dağıtıldığı bilgilerine ulaşılmaktadır (Kitapçı, 2019 : 613). Türklerde sosyal adaletin tesis edilmesi, gelir ve servet dağılımındaki eşitsizliklerin giderilmesi, yoksulların doyurulması gibi sosyal gayelerle hakanların, beylerin ve diğer varlıklı kimselerin yoksul halk tabakalarına servetlerini zaman zaman aktardıkları da görülmektedir (Gökbunar vd., 2016: 47).

Dede Korkut Destanı’ndan edinilen bilgilere göre eski Türkler’de kazanılan sosyal statünün sürdürülmesinin yağmalı toy törenlerine de bağlı olduğu anlaşılmaktadır. Türklerin yağma şölenleri ile serveti yoksul kesimlere doğru yaymalarının Orhun Anıtları’nda önemli bir yer tutması, Dede Korkut Destanı’nda halkın yedirilip giydirilmesinden ve borçluların borçlarının ödenmesinden bahsedilmesi “*zenginliğin umuma ait olduğu*” diğer bir ifade ile gelirin yeniden dağıtılması gerektiği düşüncesinin Türk tarihinde ön planda tutulduğunu göstermektedir. Türk tarihinde Uygurlar döneminde yoksulların ağırlandmasının hayratlarla gerçekleştiği, hayratlardan elde edilen gelirler ile yoksullar için barınma evlerinin kurulduğu görülmektedir (Akyıldız, 2018: 151-152). Türklerin ölenlerin geride kalan hak sahiplerine de gereken önemi verdikleri ve verilen bu önem üzerinde Türk törelerinin de son derece etkili olduğu anlaşılmaktadır (Aykanat, 2015: 27).

Türklerde en çok malını dağıtan ve yoksulu doyuran kişilerin “*bey*” ler olmasının beklenmesi de gelir eşitsizliğinin giderilmesi açısından önemlidir. Ünlü Türk tarihi uzmanlarından *Leen Cahun* Türklerde halkın aynı ve nakdi yardımlarının hakan tarafından karşılandığını belirtmektedir. Türk tarihinde öyle ki hakan kendisine bağlı bireylerin giderlerini karşılayamaması durumunda halkını özgür bırakarak geçimlerini başka bir hakana bağlı olarak sürdürebilmelerinin önünü dahi açabilmiştir. Türk tarihinde Hakan şan ve şerefi için uyumadan dinlenmeden yoksulları beslemelidir düşüncesi devlet yönetiminin gelirin yeniden dağılımına verdiği değerli bakış açısını ortaya koyması açısından önemlidir (Türkmen, 2005: 12).

Türk geleneğinde vakıflar, sosyal yardım ve sosyal sigorta işlevlerini yerine getirerek gelirin yeniden dağılımını ve sosyal refahı halk içinde tesis etmeye çalışan sivil oluşumlardır (Türkmen, 2005: 12). Sosyal yardım sisteminin günümüzde beklenen anlamı ile olmasa da eski Türklerde de kurumsal olarak devam ettiği görülmektedir (Kılıç ve Çetinkaya, 2012: 95). M.Ö. 3000 yılında Orta Asya’da Türkler’in insanları ve hatta hayvanları korumak için bugünkü sosyal güvenlik kurumlarına benzer biçimde vakıf benzeri kurumları kurdukları bilinmektedir (Bolat, 2016: 9).

Türk oldukları tartışılmadan kabul edildiğinde Türklerde ilk vakıf izlerine M.Ö. 1280-1290’lı yıllarda Hititler’de *Kral Hattusilis* tarafından yazdırılan yazıtlarda rastlanılmaktadır (Ertem, 2011: 32). 12. yy. da Uygurlar’ın çocukları koruma içerikli vakıflar kurdukları da bilinmektedir. Sümer ve Hun devletleri tarihinde de benzer vakıflara rastlanılmaktadır (Türkmen, 2005: 12). Hititlerde boşanan çiftlerin çocuklarının, yoksulluk çekmemesi için ekonomik durumu iyi olan çiftlerin gözetimine bırakılması o dönemde çocuk yoksulluğuna verilen önemi göstermesi açısından da kayda değerdir (Bakılcı, 2019: 12). M.Ö. 563-MÖ 483 yılları arasında yaşadığı tahmin edilen ve bugün *Buddha* olarak bilinen

Siddhartha Gautama tarafından kurulan Budizm dinine mensup olan Türkler’de de vakıflar ile benzer yapıda sosyal yardım kurumları olduğunun izlerine rastlanılmaktadır (Aykanat, 2015: 27).

Doğu Türkistan’ da gerçekleştirilen Turfan kazılarında elde edilen bilgilerde Budist Uygur Türklerine ait olduğu bilinen kitabede yardım etmenin hayırlı bir iş olduğundan bahsedilmekte ve yardımseverliğin teşvik edildiği görülmektedir (Ertem, 2011: 33). Bu yazıtlarda yer alan bu yönde bilgiler Türklerin o dönem için gelirin yeniden dağılımını önemseyen bakış açısını da yansıtabilmektedir. Türk tarihi açısından Orhun Yazıtları’ nda rastlanan ve Bilge Kağan tarafından “*aç halkı doyurdu, yoksulu zengin etti, azı çoğalttı*” sözleri Türklerde belirlenen ekonomi politikalarının toplumsal refahın sağlanmasına öncelik verdiğini göstermekte diğer bir ifade ile “halk devlet için değil, devlet halk içindir” (Gökbunar vd., 2016: 45) anlayışının savunularak gelirin yeniden yoksul halk kesimleri için dağıtıldığı anlamında değerlendirilmektedir.

4.2. Mısır’da Gelirin Yeniden Dağılımı

Sosyal devlet düşüncesinin köklerinin insanlık tarihi kadar eskiye dayandığı bilinmekle birlikte günümüzdeki anlamıyla sosyal yardımlaşma ve dayanışma faaliyetlerine ilk olarak Mısır’da rastlanılmaktadır. Mısır’da papirüs kaynaklarından elde edilen bilgilere göre yaklaşık 4500 yıl önce taş işlerinde çalışan işçiler için yardımlaşma ve dayanışma sandıkları kurulmuş ve bu sandıklara üye olanların ölümü halinde hak sahiplerine birtakım yardımlar sağlanmıştır (Özden, 2006: 12). Mısır’da M.Ö. 2200-1800 yılları arasında aynı zamanda devlet yönetimini de elinde bulunduran ruhani sınıfın ve özellikle varlıklı dindar kesimin, ülkede dul ve yetim kalan kimselere yardımlar sağlayarak hayatlarını idame ettirdikleri anlaşılmaktadır (Türkoğlu, 2013: 279).

Gelirin yeniden dağılımının bir aracı olan sosyal güvenlik sistemlerinin bilinen en önemli örneklerinden bir tanesine de Eski Mısır’da rastlanılmaktadır (Karabulut, 2016: 192). Hz. Yusuf Peygamber’in Mısır’da yedi verimli yılda elde edilen ürünleri depolatarak yedi verimsiz yılda ihtiyaç sahiplerine dağıttırması gelirin yeniden dağılımına verilebilecek ilk önemli tarihsel örneklerdendir (Güvercin, 2004: 90). Hz. Yusuf Peygamber uyguladığı bu yöntem ile tasarruf ile harcama arasında sağlıklı bir denge kurarak halkın yoksulluğa düşmesini engellemiştir.

Mısır’da varlıklı ailelerin erkek çocuklarının okula gidip okuma, yazma ve matematik bilimi öğrenmeleri karşısında kız çocuklarının bu uygulamadan yoksun bırakılmaları kız çocuklarından erkek çocuklarına doğru eğitim yolu ile gelirin yeniden dağıtıldığı anlamına gelmektedir (Erkut vd., 2017: 20). İlkçağ batı uygarlıklarından Eski Roma ve Antik Yunan’da olduğu gibi Mısır’da da M.Ö. 2000’li yıllarda yoksul ve muhtaçlara sosyal yardımlar yolu ile geliri yeniden dağıtan yardımlaşma ve dayanışma özlü kurumlar kurulmuştur (Karabulut, 2016: 192). Bu sivil oluşumların önemlilerinden olan vakıflar, kimsesizlerin, öksüzlerin, yetimlerin yoksulların defin işlemleri gerçekleştirebilmekte, ticaretle uğraşanların ticaretlerinin bozulması halinde bu kişilere geçimlerini sağlayabilecek derecede gelir desteği sunabilmekte ve yoksulların ekip dikilecek arazilerine tohum temin edilmesini sağlayabilmektedir. Vakıflar savaşlarda malul duruma düşenlerin veya savaşta ölenlerin yakınlarının geçimlerini sürdürebilmelerini de sağlayarak modern zamanlarda beklenen ölçek ve şekillerde olmasa bile gelirin yeniden dağılımına önemli derecelerde yön verebilmişlerdir (Akman, 2018: 207).

Vakıflar üst gelir diliminde yer alan kimselerin mal varlıklarını vakfetmeleri bir anlamda toplum mülkiyetine devretmeleri ile kurulabilen müesseselerdir. Bu kurumlar servet transferleri ve sağladıkları hizmetlerle alt gelir dilimleri lehine yeniden bir gelir dağılımı sunabilmişlerdir. Vakıflar bu hizmetlerini sundukları süre boyunca gelirin yeniden dağılımı görevlerini sürdürerek alt ve orta gelir dilimlerinin refah düzeyini de arttırabilmişlerdir (Ertem, 2011: 44). Mısır’da başlangıçta dini bir motivasyonla kurularak gelirin yeniden dağılımını sağlamaya çalışan vakıfların faaliyetlerinin dikkat çekici noktalara kadar ulaştığı bilinmektedir. Vakfedilenlerin mabet ve kabirlere tahsislerinin yapılması “*tanrılara sunum*” yapmak anlamında değerlendirilse de gelirin yeniden dağılımı açısından ilahi temelde atılan adımlar olarak değerlendirilmektedir (Akyıldız ve Abay, 2017: 147-148).

4.3. Babillerde Gelirin Yeniden Dağılımı

Mezopotamya da M.Ö. 2225 tarihinde “Babil” şehri merkez olmak üzere bir site devleti olarak kurulmuş bulunan Babiller *Hammurabi* döneminde güçlü bir imparatorluk haline gelmişlerdir (Saygılı, 2015: 1). Günümüzden yaklaşık 4000 yıl önce Venedikliler’in, Hindular’ın, Romalılar’ın ve Babiller’in bir anlamda günümüz sigortalama tekniğini o dönemin önemli ticaret yolculuklarından sayılacak kervanların korunması üzerinde uygulamaya başlamaları gelirin “sigorta” tekniği ile dağıtıldığına yönelik ilkçağ tarihli verilebilecek örneklerdendir (Solmaz, 2016: 39). Babil’de bulunan Talmud Metinleri’nden elde edilen bilgilere göre o dönemde düzenlenen kervanlarda “eşekçi” olarak da tabir edilen kervan yöneticilerinin eşeğinin kaybolması halinde kervana katılanlar tarafından kervancıya yeni bir eşek alınması o dönemde sigortalama tekniğinin nasıl uygulandığına yönelik önemli göstergelerdendir (Özden, 2006: 13). Bu durum aslında; ilerleyen tarihlerde sanayi devrimi sonrasında hayata geçecek uzun ve kısa vadeli sigorta kolları şeklinde dallara da ayrılacak ve gelirin yeniden dağılımı açısından modern zamanların temellerini oluşturabilecek olan sigorta tekniğinin o dönemde çalışma hayatının nasıl güvence altına alınmaya çalışıldığını göstermesi açısından da önemlidir.

Ön Asya olarak da bilinen Mezopotamya’da sivil yardım kuruluşları olan vakıflarla ilgili en eski kaynaklara rastlanılmaktadır. Bu kaynaklara göre Babil’de vakıflar dindar bir kişinin bir mabet yaptırması ve bu mabede atanan rahibe bir mülk vakfetmesi ile başlamıştır (Defne, 2006: 156). İlk çağ medeniyetlerinden Babiller’de kralların şahsi arazilerinin kullanım hakkından vazgeçerek ve bir anlamda kamu görevlerini de ifa etme düşüncesi içerisinde girerek arazilerini halkın kullanımına vakfettikleri görülmüştür. Bu durum o dönemde siyasi otorite güç merkezlerinin dahi öz mallarını gelirin yeniden dağılımı yolu ile halka sunduğunu göstermesi açısından önemlidir (Akyıldız ve Abay, 2017: 147-148).

Fırat Irmağı’nın kenarında kurularak yaşam süren Babiller’in VI. kralı olan ve MÖ 1792 ila MÖ 1750 yılları arasında ülkeyi yöneterek kendi ismiyle de anılan 282 maddeli *Hammurabi Kanunları*’nı yayınlatan Kral *Hammurabi* ilahi güçlere de dayandırılarak hazırladığı kanunlar ile güçlülerin zayıfları ezmesini önlemiş, kişisel haklar korunarak toplumda hak ve adaletin tesis edilmesini yasalaştırmıştır (Saygılı, 2015: 2). Düzenlenen *Hammurabi kanunları* ilkçağlardan itibaren alt gelir dilimlerinde yer alan yoksul halk kitlelerinin iyileştirilmesi için gelirin yeniden dağılımı adına oldukça önemli ve değerli olarak kabul edilmesi gereken yasal adımlardır.

4.4. İbranilerde Gelirin Yeniden Dağılımı

Yeryüzünde en eski milletlerden birisi olarak bilinen ve büyük çoğunluğu akrabalık bağları temeli üzerine kurulan İbraniler’in tarihi “İsrail” lâkabıyla da bilinen ve Hz. İbrahim’in torunu olan Hz. Yakup Peygamber ile başlatılmaktadır. İsrailoğulları Hz. Yakup’un dördüncü oğlu olarak bilinen Yahuda’ya nispetle Yahudiler olarak da anılmaktadırlar (Sayar, 2000: 4). İlkçağda başlarda, Suriye ve Mezopotamya arasında yer alan bölgede, sonrasında Filistin’de yaşamış olan ve *Sami* asıllı bir kavim olarak bilinen İbraniler M.Ö. 1040 yılında Hz. Davut yönetiminde krallık kurmuşlar ve Kudüs’ü başkent ilan ederek yaşamışlardır (Okur vd., 2012: 54).

Kamusal anlamda sosyal yardımların temeli sayılabilecek uygulamalara İsrail’de rastlanması dikkat çekicidir. Filistin ve Suriye’de meydana gelen göçlerde halk yoksul düşmüş ve yaşanan derin sosyal sarsıntıların etkilerinden kurtulabilmek için gerçekleştirilen kanuni düzenlemelerle üst gelir dilimlerinden alt gelir dilimlerine doğru gelirin yeniden dağılımı kamu eli ile sağlanmıştır. Bu yasal düzenlemeler hizmetçiler, yoksul halk kesimleri ve yabancıların servet sahiplerine karşı korunması üzerinde yoğunlaşan yasal düzenlemelerden oluşmuştur. Bu yönde alınan peşi sıra kararlar sonrasında İsrail’de bu düzenlemeler zamanla töre haline gelmiştir. Bu milletin mensubu olduğu Yahudilik dininin yoksullara yardımlar yapılmasını salık vermesi öncesinde töreye dönüşen düzenlemelerin dinsel bir dönüşüm geçirmesine yol açmıştır. Esirlerin satın alınarak azat edilmeye başlanması, hastalara bakılması, aş evlerine yardımlar yapılması, yetim kalan çocuklara eğitim verilmesinin bir

yükümlülük haline getirilmesi, yoksul yardımlaşma ve dayanışma sandıklarının kurulması gelirin yeniden dağılımı açısından bu medeniyetle gelişen, yerleşen önemli örnekler olmuşlardır. İsrail’de bu tür sosyal görevlerin yürütülmesinde cemaatler de önemli roller üstlenmişlerdir. “*Kutsal Birlikler*” ismi de verilen bu cemaat tipi örgütlenmeler hastalara bakmak, ölüleri defnetmek gibi sosyal görevler de üstlenmişlerdir. İbraniler döneminde hayata geçirilen bu tip sosyal uygulamalar sonrasında Hıristiyanlık dininin hüküm sürdüğü medeniyetlerce de benimsenerek uygulamaya sokulan gelişmeler olmuşlardır (Dilik, 1988: 47).

5. İLKÇAĞDA BAZI BATI MEDENİYETLERİNDE GELİRİN YENİDEN DAĞILIMI

İlk çağın önemli Batı medeniyetlerinden Yunanistan, Roma gibi uygarlıklarında önceleri yapıma gayesi siyasal otorite ve dini motivasyona bağlı olsa da bu medeniyetlerin sosyal yardımlarla ilgili önemli roller üstlendikleri görülmüştür. Gelirin yeniden dağılımı açısından ilkçağ dinlerinden Budizm’de, Museviliğin kutsal kitabı Tevrat’ta ve Ren Nehri’nin doğu tarafına yerleşmiş Germanler’in tanrı efsanelerinde korunmaya muhtaç yabancılara, hasta kimselere ve yetimlere sosyal yardımların yapılabildiği bilgilerine ulaşılmaktadır. İlkçağlarda dini motivasyona dayalı sosyal yardımların yanı sıra örneğin Yunanistan’da esnaf lonca birlikleri, defin ve hastalara yardım sağlayan dernekler; örneğin Roma’da hastalananların veya ölenlerin yakınlarına yardım sağlayan sandık teşkilatları gibi dini motivasyonla kurulmamış sivil oluşumlara da rastlanılmaktadır. Bu durum dini motivasyona bağlı olmakla birlikte din dışı değerlere de bağlı kalınarak gelirin yeniden dağılımının sağlanmaya çalışıldığını göstermektedir (Dilik, 1988: 41-42).

5.1. Antik Yunan’da Gelirin Yeniden Dağılımı

Eski çağ medeniyetlerinden Yunanlar’da da yoksul kimselere aileler ve komşuları aracılığı ile sosyal yardımlar sağlanmakta, zorunlu tutulmasa bile işveren kesimince muhtaç durumda olan hastalara, esirlere işgücü kapsamında çeşitli yardımlar sunulabilmekteydi. Antik Yunanistan’da esnaf ve sanatkârlar tarafından başta defin ve hastalık riskleri olmak üzere çeşitli sosyal risklere karşı kurulan birlikler ve loncalar gibi kuruluşlar bulunmaktaydı. Yunanlar’da yoksulluğun giderek artması ile birlikte bu tür sivil oluşumların sundukları sosyal yardımların yanı sıra yoksul kesimlerin sosyal güvenliğinin oluşturulabilmesi için devlet müdahalesi de zamanla zorunlu hale gelmeye başlamıştır (Şenocak, 2009: 417). Antik Yunan’da devlet, yoksulluğun önlenmesi için para ve tahıl yardımı yaparak alt gelir dilimlerine doğru geliri yeniden dağıtarak çocukların, yetim ve güçsüzlerin hayatlarını idame ettirebilmelerine yardımcı olmuştur (İplikçioğlu, 2007: 39).

Antik Yunan’da dönemin diğer medeniyetlerine benzer şekillerde toplum sınıfsallaştırılmıştır. M.Ö. 624 yılında bu sınıfsallaştırmanın mimarı olan *Drakon* toplumu dört ayrı sınıfa bölmüştür. Sınıfsallaşan topluma en üst gelir diliminden en alt gelir dilimine doğru kazançlar ölçüsünde çeşitli haklar tanınmıştır. Tahıla sahip olma ölçüsüne göre oluşturulan bu toplumsal tabakalaştırma da en alt gelir diliminde bulunalar “*Thet*” ler olarak isimlendirilmişlerdir. *Thet*’ler gelirin yeniden dağılımına mutlak ihtiyaç duyan yoksul halk kesimleridir. Ancak modern gelirin yeniden dağılımı yaklaşımlarında karşılıksız sosyal yardımlar sunulmasının salık verilmesine ters düşen durum ise *Thet* sınıfının üst gelir dilimlerinden aldıkları yardımlar karşılığında çalışmak zorunda kalmalarıdır. Bir anlamda sunulan yardımlar karşılıksız değil çalışma karşılığıdır. Antik Yunan da M.Ö. 594 yılında (Gözlü ve Yılmazcan, 2017: 122) yaşama geçirilen kanunlar *Drakon* döneminde çıkarılan kanunlara kıyasla daha eşitlikçi bir bakış açısı içerse de tüm gelir sınıflarını kapsayacak şekilde hazırlanmamışlardır.

Antik Yunan’da dezavantajlı kimselere yönelik olarak aileler, akrabalar ve komşularla sağlanan sosyal güvenlik anlayışı M.Ö. 500-449 yıllarında Persler’le yapılan savaşlardan sonra fark edilir bir şekilde değişim göstermeye başlamıştır. Bu değişimin nedenleri arasında savaşların yanı sıra, Yunanlar’ın zaman içinde ticarete ilerlemesi ile birlikte sayıca az ve varlıklı bir üst gelir diliminin oluşması, işsiz,

esir ve varlıksızlardan oluşan ve gelirin yeniden dağılımına oldukça muhtaç duruma düşmüş bir sosyal sınıfın doğması sayılabilir. Savaş, göç, ekonomik gelişmeler sonucunda yaşanan sınıfsal gelişmeler Antik Yunan devletlerinde gelirin yeniden dağılımına yönelik birtakım önlemlerin alınmasını da beraberinde getirmiştir. Bu sosyal önlemler kapsamında; (Dilik, 1988: 43).

-Savaşlarda ölenlerin ya da harp malulü olarak kalanların hak sahiplerinin geçimlerinin sağlanması,

-Çalışma güç kaybına uğrayanların, işsizlerin ve dar gelirli olanların ihtiyaçlarının karşılanması,

-Ücreti günümüzde de gelirin yeniden dağılımının finansman kaynaklarından vergilerle karşılanan yoksul doktorlarınca ihtiyacı olan kesimlere sağlık hizmetlerinin sunulması gibi çeşitlilik içeren yardımlar olmuştur (Akpınar, 2014: 138).

Antik Yunan'da üst gelir diliminin servetini halka vakfederek doğrudan gelirin yeniden dağılımına katkıda bulunulan vakıf tüzel kişilikleri de yaşam sürmüşlerdir. Bu medeniyette vakıflar malını diğer bir kimseye vakfedebilecek kişilerin hibeleri ve vasiyetleri sonucunda oluşmuşlardır (Defne, 2006: 156). Vakıflar sayesinde servet sahipleri kolektif bir kuruluşa bağışta bulunarak amaçlarının gerçekleşmesini sağlama yoluna gitmişlerdir (Akyıldız ve Abay, 2017: 147-148).

Antik Yunan'da gelirin alt gelir dilimlerine doğru dağıtılmasında önemli rol oynayan vergilendirme tekniklerinden dolaysız vergi uygulamaları daha sınırlı kalmış vergi sistemi daha ziyade dolaylı vergilendirmelere dayalı bir teknikle uygulanmıştır (Öz, B. 2019: 59). Dolaysız vergi toplama tekniği uygulamaları her ne kadar Antik Yunan'da sınırlı bir şekilde kalsa da gelirin yoksul halk kesimlerine yeniden dağılımı için önem arz eden ilk artan oranlı gelir vergisi uygulamasına 2600 yıl önce Yunanistan'da rastlanması (Sirkeci ve Abdula, 2015) bununla birlikte gelir durumlarına göre dört sınıfa ayrılan Yunan yurttaşlarından en üst üç gelir diliminden vergi toplanırken yoksul kesimi oluşturan dördüncü sınıfın vergilendirilmeden muaf tutulması bu topraklarda vergilendirme aracılığı ile gelirin yeniden dağılımının gerçekleştirilmesi bağlamında atılan tarihsel adımlar olup devletin yoksul halk kesimlerine verdiği önemi göstermesi açısından da önemlidir (Zengin, 2014: 170).

5.2. Roma'da Gelirin Yeniden Dağılımı

Roma'da M.Ö. 264-146 yılları arasında Akdeniz deniz ticaretine sahip olabilmek amacı ile üç dönem halinde süren ve "Pön" savaşları olarak bilinen savaşlar Roma halkının iktisadi durumunu oldukça yıpratmış halk ekonomik yorgunluğa düşmüştür. Bu savaşlar büyük çiftlik sahiplerinin doğması ve ekonominin bir anlamda tekelleşmesine neden olabildiği gibi yoksulluğun geniş halk kitlelerine doğru yayılması ile de sonuçlanmıştır. Roma'da ilkçağlarda işveren pozisyonunda bulunanlar özgür sınıfta sayılan (köle olmayan) işçilerinin hastalanması durumunda tedavi edilmeleri yardımı ile ilgili sektör bir tutuma sahip olsalar da devlet bu işçilere kamu gücü ile yardım elini uzatmaktan geri durmamıştır. Devletin sağladığı yardımlar zaman zaman gıda yardımları olabildiği gibi bazen de beklenilenden daha da ileriye götürülerek eğlence gibi sosyal nitelikte olan sosyopsikolojik yardımlar da olabilmektedir (Dilik, 1988: 44).

Her ne kadar arka planında yatan düşünce geniş yoksul halk topluluklarının yönetenlere karşı isyan etmelerinin önünde bir engel oluşturabilmek olsa da, (Akpınar, 2014: 138) miladi takvimden itibaren yaklaşık üç asır boyunca sosyal kesimler üzerinde etkisini sürdürerek *İmparator Constantine* döneminde (324-337) Hristiyanlığın resmi din olarak kabul edilmesi sonrasında etkisini zamanla yitirecek olan ve bununla birlikte finansman kaynağının üyelerden alınan aidatlarla sağlanarak hastalık ve kaza hallerinde çalışanların gelir kayıplarının telafi edilebilmesi için karşılık esaslı oluşturulan yardımlaşma sandıklarının belki de en eski örneklerini temsil eden "hastalık sandığı" (*collegia tenuiorum*) ve ölen kimselerin geride kalan muhtaç yakınlarına destek olabilmek için gelir bağlayan "ölüm sandığı" (*collegia funeraticia*) birlikleri Roma'da kurulmuştur (Şenocak, 2009: 417).

Roma'da kurulan bu sandıklara ilk üyelikte ve devam eden üyelik zarfında aidatlar ödenmiştir. Aslında bir anlamda işleyişleri günümüz finansman yöntemlerinden dağıtım yöntemine de benzeyen bu

sandıkların sundukları yardımlardan aidat (prim) ödemeyenlerin faydalanabilmeleri mümkün kılınmamıştır (Dilik, 1988: 45). Roma’da sandık birliklerinin sunduğu yardımlar dışında da yardımlar gerçekleştirilmiştir. Örneğin özgür olan ve “pater familias” (ataerkil roma ailesi) olarak bilinen aile üyeleri kendilerine para ve yiyecek yardımında bulunan otoriter güce olan hizmetlerini sürdürebilmeleri adına Roma şehirlerinde işsiz kalan vatandaşlara yaşamlarını idame ettirebilmeleri için günlük ücret yardımlarında bulunmuşlardır (Korkmaz, 2018: 21). Savaşlar sonrasında yoksul düşen halka aynı yardımlar yapılması da gelirin yeniden dağılımı açısından verilebilecek diğer örnekler arasında sayılabilir (Şenocak, 2009: 417). Antik Yunan’da olduğu gibi Roma’da da yalnızca erkek çocuklarının eğitim alabilmeleri kadınlardan erkeklere doğru gelirin yeniden dağılımına neden olan uygulamalar olmuştur (Erkut vd., 2017: 20).

Eski Roma’da sosyal yardım uygulamalarının Antik Yunan ile benzerlik gösterdiği görülmektedir. Antik Yunan vakıf anlayışı ile benzerlik gösteren Roma Hukuku’nda gelirin sosyal yardımlar yolu ile yayılmasında önemli görevler üstlenen vakıf müessesesi Roma Cumhuriyeti dönemi sonlarına doğru belirginleşmeye başlamıştır. Antik Yunan vakıfları ile benzerlik gösteren (Defne, 2006: 156) Roma dönemi vakıfları gelirin yeniden dağılımı açısından oldukça önemli roller üstlenmişlerdir. İtalyan bir Hukukçu olan *Gatteschi* tarafından yeni doğan kültürler için önemli bir örnek oluşturduğu deklare edilen vakıflar tanrılara ve mabetlere vakfedilmek üzere dinsel temelli kurulan oluşumlardır. Her ne kadar dinsel temelli olduğu düşünülse de vakıfların kurulmasının arka planında statü ve saygınlık kazanma isteğinin yattığının da göz ardı edilmemesi gerekmektedir. Vakıflar dinsel motivasyonlar temelinde ya da statü ve saygınlık kazanma isteği ile kurulsalar da zamanla toplumsal düzeyde sosyal yardım sunan bir gelir dağılımı aracına dönüşmüşlerdir. Hristiyanlığın Roma’da devlet dini haline gelmesinden itibaren vakıflar gelirin yeniden dağıtılması açısından toplumda artan etkilerini göstermeye başlamışlardır. Roma’da kurulan vakıfların o dönem için ilkel karakterler arz ettikleri dile getirilse de aksi yönde modern sosyal yardımlar sunabildiklerinin savunulduğu görüşlere de rastlanmaktadır (Yılmaz, 2020: 296).

Roma gelirin yeniden dağıtılması için olması gereken ve günümüzde de en etkili finansman kaynaklarından olan “*vergi*” ye hukuki nitelik kazandıran ilk uygarlık olmuştur. Roma’da dolaylı ve dolaysız vergilerin her ikisinin de uygulanarak o günkü koşullar içerisinde gelişmiş bir vergi toplama organizasyon yapısının kurulması gelirin yeniden dağılımı açısından dikkat çekicidir. Ancak Roma’da dolaysız vergilerin yalnızca fethedilen toprakların halklarından alınması servet sahibi üst gelir diliminde yer alan kendi vatandaşlarının bir anlamda korunmaya alındığı anlamına gelse de yoksulluğun ortadan kaldırılmasında tüm servet sahiplerinin dolaysız vergilendirme kapsamına alınmaması gelirin yeniden dağılımı açısından başarılı bir uygulama olarak değerlendirilmemelidir (Öz, B. 2019: 59).

Ancak ilkçağın oldukça önemli uygarlıklarından olan Roma’da Yunan Kent devletlerinde olduğu gibi servet üzerinden % 1 oranında servet vergisi olarak alınan tek vergi olan ve yurttaş yükümlülükleri arasında sayılan ‘tributum’ isimli verginin, her ne kadar geri ödenecek bir borç niteliğinde olsa bile faizsiz olarak geri ödenecek borçlar kapsamında sayılması ve gelir eşitsizliklerinin azaltılmasına yönelik doğrudan bir müdahale aracı olarak görülmesi vergilendirme yolu ile üst gelir dilimlerinden alt gelir dilimlerine doğru gelirin yeniden dağılımının o dönemin en önemli batı kültürlerinde gerçekleştiğini göstermesi açısından önemlidir (Zengin, 2014: 171).

Roma’da vergi alınmasında zaman içerisinde aşırılıklara kaçılması ise gelirin yeniden dağılımı üzerinde tersi yönde bir etki oluşturmuş vergilendirme zamanla bir yoksullaştırma aracına dönüşmüş ve yurttaşları maliyenin adeta bir uzantısı haline getirmiştir (Öz, B. 2019: 59). Bu olumsuz durumun giderilebilmesi için Roma’da imparatorluk döneminde memurlar eliyle vergi toplanmaya başlanarak daha yasal temelde ve daha adaletli bir vergi toplama şekli oluşturulmaya çalışılsa da Roma’nın son zamanlarında yersiz vergi uygulamalarından da kaynaklı olarak vergi kaçırmalar artmış ve bu

durumun engellenebilmesi ve halkın vergilendirmeye esas varlıklarının belirlenebilmesi için özel kolluk güçleri görevlendirilmeye başlanmıştır (Sirkeci ve Abdula, 2015).

Batı Roma İmparatorluğu'nun 395 yılında *Theodosius* tarafından ikiye bölünmesiyle ortaya çıkan ve Antik bir devlet olarak bilinen Doğu Roma'da da benzer sosyal yardım kurumlarının faaliyet gösterdiğinin izlerine rastlanmaktadır. Bizans'ta servet sahipleri kişisel servetlerini özgür iradeleri ile hayır işlerine bağışlayabilmişlerdir. Servet sahiplerinin özgür bir şekilde hareket edebilmiş olmaları ve miras bırakabilmeleri gelirin yeniden dağılımı açısından pozitif adımlar olarak değerlendirilebilirken Bizans'ta oluşturulan hayır kurumlarının din temelli bir müessese olması durumunda ise bu durum değişiklik arz ederek kişisel servetler üzerindeki tasarruflar özgür bir şekilde yönlendirilememiştir (Akyıldız ve Abay, 2017: 148-149).

5.3. Germanlarda Gelirin Yeniden Dağılımı

Orta Avrupa'da yerleşik bir kültür olan Germanlar birbirleri ile dayanışma içerisinde olan ve aralarında kan bağı bulunan çiftçi topluluklarından oluşmaktaydılar. Farklı tarihlerde savaş halinde olunan Roma ve güneyde yer alan diğer ülkelerden farklı bir çizgide ilerleyen Germanlar'ın beklenilen aksine; gerek savaş dönemleri sonrasında ve gerekse M.Ö. 4-6. yy. da yaşamış olduğu göçler sonrasında meydana gelen sosyal sıkıntıların kaldırılması ve halktaki sosyopsikolojik gerginliklerin giderilmesi konularında devlet tarafından alınması gereken sosyal yardım tedbirlerinin o dönemde beklenen anlamda önlem olarak kültürlerine uygulayamadığı görülmektedir. Germanlerin çiftçilikle uğraşan bir toplum olmaları onların arazilerini müşterek kullanma uygulamalarını ve anlayışını beraberinde getirmiştir. Bu müşterek birliktelik zamanla gelişerek kooperatifleşmeye dönüşmüş, mal değişimleri oluşturulan kurumsal yapılar üzerinden sağlanmıştır. Bu sivil oluşumlar içerisinde bulunan hastalık ve ölüm yardımlarının sağlanması için diğer bazı birliktelikleri de kurmuşlardır (Dilik 1988: 47).

Bu uygarlıkta da gelirin yeniden dağılımı tarihi açısından önemli sayılabilecek sivil oluşum diğer kültürlerde de önemsenen vakıf kurumları olmuştur. Germanlar'de vakıflar hangi sosyal alanda (defin, hastalık vb.) hizmet verecekse vakfı kuran tarafından hizmet alanı önceden açıkça deklare edilmiş ve ölümü halinde vakfedenin güvendiği bir kişiye vakfın hizmet içeriğinin aynı şekilde devam etmesi şartı ile devredilmiştir (Akyıldız ve Abay, 2017: 148-149).

German hukukunda vakıfların varlıkları Antik Yunan ve Roma'dan farklılık göstermekte olup bu kültürde vakfedilen malın mülkiyetinin vakfeden üzerinde kalmaya devam etmiş olması (Defne, 2006: 157) gelirin yeniden dağılımı açısından statü kazanma ve saygınlık görme isteğinin arka planda yattığını göstermesi olarak da değerlendirilebilir.

5.4.Kızılderililerde Gelirin Yeniden Dağılımı

Tarihte *Kuvakiyutul* adı verilen balıkçı kültüründe (Amerika Birleşik Devletleri ile Kanada'nın Kuzeybatı kıyısında yaşayan bir kültür) gerçekleşen "Potlaç" isimli törenler tarihteki gelirin yeniden dağılımına ilişkin net bir şekilde verilecek ilk örnekler arasında yer almaktadır. Potlaç, Pasifik'in kuzeybatısında yaşam süren Kızılderililer'in mübadele şeklinde gerçekleşen törenlerine "*Şinok*" dilinde verilen isimdir. Potlaç beslenmek ve tüketmek anlamlarına gelmektedir. Potlaç törenleri bahar aylarında yapılan ve yaklaşık bir ay boyunca süren organizasyonlardır. Bu törenlerde kişiler ellerinde olan giysi, av, içecek gibi servetleri kabile yaşlılarının gözetiminde eşit bir şekilde ihtiyacı olan kimselere dağıtmaktadırlar. Amaç o topluluktaki kişiler arasında malvarlığına dayalı zenginlik temelli farklılıkların sürmesinin önüne geçilerek ve bir anlamda gelirlerde meydana gelen eşitsizlikler engellenerek başlangıca yani gelir eşitliğinde olunan noktaya tekrar dönülmesidir (Potlaç, 2020). ABD'li uzmanlar tarafından "*vermek*" veya "*hediye*" anlamını da taşıdığı belirtilen Potlaç'ın yerleşik bir kültür olan Kızılderililer için temel amacının biriktirileni paylaşmak olduğu bilinmektedir.

Genellikle avlanmanın yetersiz olduğu yıllarda düzenlenen ve danslı bir tören olarak da kutlanan Potlaçta yeterinden fazla "*ava*" sahip olan kişiler ava sahip olmayan kişilere avlarının bir kısmını

aktararak bir anlamda geliri olmayanlara doğru gelir akımı sağlayarak onların geçimlerini sağlama yoluna gitmektedirler (Özden, 2006: 11).

“Bağış Üzerine Bir Deneme” adlı bilinen eseri ile Mauss Potlaç törenlerinin değişen isimler adı altında olsa da farklı kültürlerde de görüldüğünü aktarmaktadır. Mauss Potlaça ilişkin görüşlerini anlatırken kutsal kitabımız Kur’an-ı Kerim’ den faydalanarak Teğâbun suresinin 16. Ayetinde, “*Kendi iyiliğiniz için karşılıksız harcamada bulunun: böylece açgözlülüklerinden kurtulmuş olanlar, işte onlardır mutluluğa ulaşacak olanlar!*”, ve 17. Ayetinde ise, “*Eğer Allah’a güzel bir borç verirseniz, O bunu fazlasıyla size geri ödeyecek ve günahlarınızı bağışlayacaktır...*” ayetlerinden faydalanmaktadır (Göçer, 2017: 466, 469). Mauss’un kutsal kitabımız Kur’an-ı Kerim’i referans göstererek gelirin yeniden dağılımının tarihteki ilk örneklerini açıklaması ilkçağ sonrasında inananlarca yaşamın her alanında vücut bulacak İslam dininin de yoksullara ve gelirin yeniden dağılımı yolu ile gelir eşitliğinin sağlanmasına ne denli önem verdiğini ifade etmesi açısından önemlidir.

SONUÇ

İnsanların ilk çağlardan bu yana en önemli kaygıları hayatlarını sağlıklı ve güvenli bir biçimde sürdürebilmeleri olmuştur. Avcı ve toplayıcılık çizgisinden modern tüketim toplumuna doğru ilerleyen insanlığın yaşam seyrinde önceleri basit iktisadi tedbirler ile sosyal risklere karşı güvenlik önlemleri alınırken zamanla komplike sosyoekonomik müdahalelerle gelir eşitsizliklerinin giderilmesi yönünde modern sosyal güvenlik önlemleri alınmaya çalışılmıştır. Yerleşik hayat ve tarımsal üretime geçilmesi ile birlikte tükettiğinden daha fazla üretmeye başlayan insan ürettiği ürünler için mübadele çabası içerisine girmiş bir süre sonra mübadele davranışının da kendisini tatmin eden bir duygu olmaması ile bu davranışı terk ederek günümüze kadar uzanan servet edinme ve biriktirme yollarının arayışına girmiştir.

Yoksulluk insanın var olduğu günden bu yana karşı karşıya kalınan olumsuz bir olgudur. İnsanların gelirleri arasındaki çarpıcı farklılıklar şimdilerde olduğu gibi geçmiş dönemlerde de toplumsal huzur ve refah adına olumlu olarak kabul görmemiştir. Gelir farklılıklarının azaltılarak toplumsal refahın ve huzurun tesis edilebilmesi adına ilk çağlardan günümüze yoksulluğun ortadan kaldırılabilmesi için siyasi otoriteler ve kişiler farklı farklı sivil oluşumlar ile değişik gelirin yeniden dağılımı yöntemleri uygulamışlardır. Bu yöntemlerin uygulanmasının arka planında zaman zaman sosyal statü ve saygınlık kazanma isteği ve dini öğretiler, zaman zaman da kamu düzeninin sürdürülebilmesi için gerekli olan toplumsal değerlerin yarattığı yasal zorunluluklar yatmaktadır.

Modern zamanlarda olduğu kadar olmasa da ilk çağ medeniyetlerinin de gelirin yeniden dağılımı yolu ile yoksulluğun ortadan kaldırılmasına yönelik ve temelleri günümüze kadar uzanabilen başat tedbirler aldıkları görülmektedir. Bunlardan eşitsizliklerin giderildiği sıfır noktasına dönüş anlamına da gelen Potlaç törenleri gelirin yeniden dağılımı tarihi adına günümüz içinde anlamlı sayılabilecek örneklerden önemlisi olarak görülmektedir.

Mutlak olarak sıfır noktasına dönüş anlamına gelen gelir eşitliğinin oluşması tarih boyunca medeniyetlerce tam manası ile beklenmese de üst gelir dilimlerinde bulunanların gelir ve servetlerinde alt gelir dilimlerinin de haklarının olduğu tüm medeniyetlerce genel olarak kabul görmüştür. Bu genel kabulün sağlanabilmesi için ilkçağ medeniyetlerinden günümüze bireyler arasındaki gelir eşitsizliklerinin azaltılarak yoksulluğun önlenmesi ancak gelir dağılımına süregelen bir şekilde ve farklı yollarda müdahalelerde bulunularak başarılabilmektedir. Bu amaçla farklı gelir dilimleri arasında gelir eşitliğinin sağlanmaya çalışılması tarih boyunca serveti elinde bulunduran kesimin servetinin alt gelir dilimleri ile bölüşebilmesi sonucunda gerçekleşebilmiştir. Bu bölüşüm ilkçağlarda sivil/siyasi otoriteler, sivil oluşumlar ve dini motivasyonlar aracılığı ile gücün dağılımı ve siyasal otorite ilişkileri bağlamında şekillenirken zamanla değişen ve gelişen devlet yönetiminde ve gözetiminde kamu müdahaleleri aracılığı ile oluşmaya başlanmıştır.

Kökene ilk çağ medeniyetlerine kadar dayanan vakıflar, loncalar, sandıklar, birlikler gibi sosyal yardım kurumlarının tarihsel süreçte hatırı sayılır bir serveti kişisel mülkiyetten sosyal mülkiyete devrederek toplumsal refahı sağlama yolunda önemli adımlar attıkları görülmektedir. Sosyal yardımlar sağlayan bu sivil oluşumlar aracılığı ile gelirler ilk olarak sosyal alanlara dağıtılmış ve oradan da sosyal transferler yolu ile yoksullara aktarılabilmektedir.

Bu ve benzeri müdahaleler yolu ile yoksul halk kitlelerine yönelik olarak uygulanan gelirin yeniden dağılımı politikaları ilk çağ medeniyetlerinden itibaren sosyal dokunun bozulmasının önüne bir set çekerek geçmiş ve bugünkü medeniyetler için toplumsal barış ve huzurun tesis edilmesinin günümüze kadar yansıyan ilk temellerini atmışlardır.

KAYNAKÇA

- Akbulut, F. ve Beren, F. (2012). "Terörle Mücadelede Bütüncül Yaklaşımın Sosyal Politika Uygulamaları Bağlamından Algılanması: Suruç İlçesi Örneği", Akademik İncelemeler Dergisi, 7(2), 257-283.
- Akın, F. (2015). "Gelir Dağılımı Ve Gelir Dağılımına Müdahale Gereği", İş ve Hayat Dergisi, 1(1), 9-24.
- Akman, A. (2018). "Eski Vakıflar Hukuku Bağlamında Vakıf Müessesesi Ve Günümüzdeki Etkileri", Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 26(2), 189-224.
- Aktan, C. C. (2018). "Siyasal Yozlaşmaların Ekonomik Etkileri, Yolsuzlukla Mücadele Stratejileri", Hak İşçi Sendikaları Konfederasyonu, Ankara.
- Akpınar, T. (2014/3). "Türk Sosyal Güvenlik Sisteminin Ekonomi Politikası: Kuruluş Süreci", Çalışma ve Toplum Dergisi, 137-158.
- Akyıldız, Y. (2018). "Sosyal Yardım Uygulamalarında Paradigma Değişimi", Akademik Bakış Dergisi, (65), 150-163.
- Akyıldız, Y. ve Abay A. R. (2017). "Vakıf Müessesesinin Gelişimi ve Mahiyeti Tarihsel Bir Değerlendirme", Yalova Sosyal Bilimler Dergisi, (15), 141-157.
- Artan, S. ve Kalaycı, C. (2014). "Gelişmiş ve Gelişmekte Olan Ülkelerde Dışa Açıklık, Demokrasi ve Gelir Dağılımı İlişkisi", Sosyal Güvenlik Dergisi, 4(2), 69-88.
- Aykanat, M. (2015). "Osmanlı Sosyal Güvenlik Hukukunda Temel Kurumlar", Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Bakılcı, A., (2019). "Korunma İhtiyacı Olan Çocuklara Yönelik Çocuk Evleri Modelinin Tarihsel Süreci Ve Mutlu Yuva Derneği Örneği", Yüksek Lisans Tezi, Sabahattin Zaim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Bingöl, O. (2015). "Genel Bağlarıyla Sosyal Hizmet ve Toplum", Mavi Atlas, (5), 69-77
Doi: 10.18795/ma.53942
- Bolat, Ö. (2016). "Sosyal Yardım İstihdam Bağlantısı Kapsamında Ülke Uygulamalarının İncelenmesi Ve İşkur İçin Öneriler", Uzmanlık Tezi, Ankara.
- Coşkunsever, A. (2016). "Sosyal Hizmet Kurumlarında Dini Danışmanlık Ve Rehberlik (Yetiştirme Yurdu & Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezi Örneği)", Doktora Tezi, Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.
- Çalışkan, Ş. (2010/2). "Türkiye'de Gelir Eşitsizliği Ve Yoksulluk", Sosyal Siyaset Konferansları, (59), 89-132.
- Davletov, T. (2008). "Eski Türklerde Toplumsal Siyaset Anlayışı", Türkiyat Araştırmaları Dergisi, (8), 81-101, [ISBN: 1305-5992].
- Defne, S. (2006). Medeniyetin Anası O Medeniyetin Anası Olarak; Vakıflar, Genç Hukukçular Hukuk Okumaları, Birikimler 2, 153-167.
- Dilik, S. (1988). "Sosyal Güvenliğin Tarihsel Gelişimi", 43(1), 41-80.
- Durmaz Ş., Okumuş B. (2014). "Türk İş Hukukunda İş Sağlığı ve Güvenliğinde İşverenlerin Yükümlülükleri ve İşçilerin Hakları", Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi, vol.5, pp.26-54.
- Emeksiz, Ç. (2019). "Yaşlılık Olgusunun Sosyal Güvenlik Sistemi Açısından İncelenmesi", Yüksek Lisans Tezi, Namık Kemal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tekirdağ.
- Erçakar, M., E., ve Güvenoğlu H. (2018). "Türkiye'de Gelir Dağılımı ve Sosyal Koruma Harcamalarına Bir Bakış", Sosyal Bilimler Metinleri, (1), 38-53.
- Erkut, Z., Serap Balcı, Suzan Yıldız. (2017/1). "Tarihsel Sürec İçinde Çocuk", Çocuk ve Medeniyet Dergisi, 17-28.

- Eroğlu, N., Dilek Altaş, Turgut Ün, Mustafa İlker Ulu. (2017). "OECD Ülkelerinde Sosyal Yardım Harcamalarının Gelir Dağılımına Etkisi: Panel Veri Analizi", Uluslar Arası Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 3(3), p-ISSN: 2528-9942 journal homepage: www.ekonomikarastirmalar.org.
- Ertem, A. (2011). "Osmanlıdan Günümüze Vakıflar", Vakıflar Dergisi, (36), 25-65.
- Göçer, K., (2017). "Ahiliği Potlaç Kültürü Üzerinden Yeniden Düşünmek", SEFAD, (37), 465-476. e-ISSN: 2458-908X, s.466, ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0003-4947-0399>
- Gökbunar, R. Deniz Alçın Şahintürk, Öznur Akyol, Barış Tunçay. (2016). "Türk Maliye Tarihinde İlk Dönemlerde Vergi Anlayışı Sümerlerden Türkiye Cumhuriyetine Maliye Tarihi", A. Gökbunar vet A. Uğur, (41-56), İstanbul: Beta Yayıncılık., ss. 41-56.
- Göker, Z. (2016/4). "Gelir Dağılımının İyileştirilmesinde Kamu Hizmetlerinin Rolü", Çalışma ve Toplum Dergisi, 1731-1746.
- Gözlü, A. ve Yılmazcan D. (2017). "Antik Yunan'da Kölelik: Atina ve Sparta Örneği", Çankırı Karatekin Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, 5(2), 117-136.
- Güvercin, C. H. (2004). "Sosyal Güvenlik Kavramı Ve Türkiye'de Sosyal Güvenliğin Tarihçesi", Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Mecmuası, 57(2), 89-95.
- İncedal, S. (2013). "Türkiye'de Yoksulluğun Boyutları: Mücadele Politikaları ve Müdahale Araçları", Uzmanlık Tezi, Aile Ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü, Ankara.
- İplikçioğlu, B. (2007). Hellen ve Roma Tarihinin Anahatları , İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- İzci, Ş. (2014). Türkiye' de Sosyal Güvenlik Reformu Çerçevesinde Kayıt Dışı İstihdam, Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.
- Kanberoğlu, Z. ve Oğuz A. (2016). "Afro-Avrasya Bölgesinde Gelir Dağılımı Ve Sürdürülebilir Büyüme: Türkiye Örneği", Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 396-403.
- Kapar, R. (2005). "Kuşaklararası Sosyal Dayanışma", Türk Tabipleri Birliği Mesleki Sağlık Ve Güvenlik Dergisi, 5-12.
- Karabulut, A. (2016). "Sosyal Güvenlik Hakkı Ve 1982 Anayasası' na Yansımaları", İş ve Hayat Dergisi, 2(3), 187-208.
- Karadoğan, E. (2012). Küreselleşme Sürecinde Sosyal Yardımların Bireyin Özsaygı Düzeyine Etkisi Bağlamında Dönüşümü Ve Etkinliği, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Karaman, İ. (1995). "Dünya'da ve Türkiye'de Gelir Dağılımı", Yeni Türkiye Dergisi, Gelir Dağılımı Özel Sayısı.
- Kaya, E. (2009). Yoksullukla Mücadelede Avrupa'nın ve Türkiye'nin Sosyal Yardım Modeli, T.C. Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma Ve Dayanışma Genel Müdürlüğü Sosyal Yardım Uzmanlık Tezi, Ankara.
- Kılıç, R. ve Çetinkaya Ş. (2012). "Türkiye' de Yoksullukla Mücadelede Sosyal Yardım Stratejileri Ve Bir Model Önerisi", Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 34, 93-114.
- Kitapçı, İ. (2019). "Gösterişçi Tüketim Örneği Olarak Potlaç Kültürü Ve Günümüzün Küresel Kapitalist Dünyasındaki Yansımaları", MAKÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 11, 604-622.
- Korkmaz, M. (2018). Antik Yunan' dan Günümüze Devlet, Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Köleoğlu (Demirsat), D. (2012). "Sosyal Güvenlik Sistemi Açısından Güvenceli Esneklik" Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 14(1), 73-110 ISSN: 1302-3284 E-ISSN: 1308-0911
- Mandaloğlu, M. (2012). "İslamiyet' ten Önce Türklerde Toplantı Ve Törenler", Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi, 2.
- Meytiogulları, Ç. (2019). Türkiye' de Yoksullukla Mücadelede Asgari Ücretin Vergilendirilmesi, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Negiz, N. (2011). "Sosyal Yardım Ve Sosyal Hizmet Faaliyetleri Açısından Isparta Belediyesi: Farkındalık, Yararlanma Ve Değerlendirme Açısından Bir Araştırma", Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 16(2), 323-341.
- Okumuş B. (2020). "Türkiye Sosyal Güvenlik Sisteminde Yaşlılık Sigortasının Gelirin Yeniden Dağılımı Açısından Analizi", Doktora Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta .
- Okumuş B., Durmaz Ş. (2014). "Türkiye'de Tutuklu ve Hükümlülerin Sosyal Güvenlik Durumları", II.Uluslararası Davraz Kongresi: Küresel Sorunlar ve Çözüm Arayışları, Isparta, Türkiye, pp.3359-3388.
- Okur, Y., İ.Genç,T.Özcan, M.Yurtbay, A.Sever. (2012). Ortaöğretim Tarih 9. Sınıf, MEB Devlet Kitapları: Ankara.
- Onay, E. (2016). Bireysel Emeklilik Sistemine Devlet Teşviki Etkisinin Analizi, Yüksek Lisans Tezi, Hitit

Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çorum.

Öz, B. (2019). “Verginin Konusunun Seçiminde Optimalite ve Meşruiyet Sorunu: Teorik Ve Tarihsel Süreçte Vergilemede Yaşanan Değişim”, İKSAD 4. International Congress On Social Sciences, 5-8 September 2019, Erzurum, 56-77.

Öz, S. (2019/1). “Gelir Dağılımında Gini Katsayısı Ve P80/P20 Oranı Arasındaki İlişkiler: 2000-2016 Dönemi Türkiye Örneği”, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 18 (35), 587-605.

Özden, S. (2006). Sosyal Güvenlik Sisteminde Emeklilik Ve Sosyal Güvenlik Sisteminin Sorunları, Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas.

Öztürk, Ş. (2008). “Kırsal Yoksulluk Ve Neo-Liberal Ekonomi Politikaları”, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 1(5), 605-634.

Öztürk M., ve Çetin. B.I. Dünyada Ve Türkiye’de Yoksulluk Ve Kadınlar, Journal of Yasar University, 2009, 3(11), 2661-2698

Pektaş, E. K. (2010). “Türkiye’de Sosyal Belediyecilik Uygulamaları ve Temel Sorunlar”, Akademik İncelemeler Dergisi, 5(1), 5-22.

Sayar, S. (2000). “Yahudi Karakteri (Tarihî ve Sosyo-Psikolojik Bir Yaklaşım)”, Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, 9(9), 1-13.

Saygılı, T. (2015). Babil Hukuku Ve Hamurabi Kanunları, Sosyal Araştırmalar ve Davranış Bilimleri Dergisi, 2, 1-22.

Selçik, O. ve Güzel B. (2016). “Sosyal Hizmet Mesleğinin Çalışma Alanı Ve Sosyal Hizmet Uygulamasının Türkiye Ölçeğinde Değerlendirilmesi”, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 9(46), 461-469.

Şeker Demir, S. (2008). Türkiye’de Sosyal Transferlerin Yoksulluk Üzerindeki Etkileri, Uzmanlık Tezi, Sosyal Sektörler Ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü, Ankara.

Sirkeci, O. ve Mohamad S. A. (2015). “Ortadoğu Uygarlıklarında Vergi Uygulamaları, Tax Treatments In The Middle East Civilizations”, International Journal Of Social Sciences And Education Research, 1(4), 1239-1252.

Solmaz, A. (2016). Bireysel Emeklilik Fonlarının Türkiye Ekonomisindeki Önemi, Gelişimi Ve Avrupa Birliği Ülkeleriyle Karşılaştırılması, Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.

Sunal, O. (2011). “Sosyal Politika: Sosyal Adalet Açısından Kuramsal Bir Değerlendirme”, Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, 66(3), 283-305.

Şenel, A. (1982). İlkel Toplumdan Uygur Topluma Geçiş Aşamasında Ekonomik Toplumsal Düşünsel Yapıların Etkileşimi, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları: Ankara.

Şenocak, H. (2009). “Sosyal Güvenlik Sistemini Oluşturan Bileşenlerin Tarihi Süreç Işığında Değerlendirilmesi”, Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi, 56, 409-468.

Taşkın, Z. (2011). “İlkçağ Uygarlıklarında Kitap ve Kütüphane: Efes Celsus Kütüphanesi”, Türk Kütüphaneciliği, 25(1), 86-96.

Tekindal, M. (2018). “Türkiye’de Sosyal Yardımların Yapısal İşlevsel Yaklaşımına Göre Analizi”, Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi, 29(2), 335-362.

Teyyare, E. ve Sayaner K. (2018). “Türkiye’de Gelir Eşitsizliğinin Maliye Politikası Araçları ve Kurumsal Faktörler Açısından Analizi ve Çözüm Önerileri”, Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 8(16), 309-334.

Türkmen, B. (2005). “Sosyal Risk Altındaki Çocuklar, Gençler Ve Yaşlılar”, Kastamonu Eğitim Dergisi, 13(1), 11-22.

Türkoğlu, İ. (2013). “Sosyal Devlet Bağlamında Türkiye’de Sosyal Yardım ve Sosyal Güvenlik”, Akademik İncelemeler Dergisi, 8(3), 275-305.

Uysal, Y. (2007). “Gelir Dağılımı Türleri Arasındaki İlişkiler Perspektifinde Türkiye’ de Gelir Dağılımının Düzenlenmesine Yönelik Öneriler”, Dokuz Eylül Üniversitesi İİBF Dergisi, 9(2), 248-292.

Üzümcü, A. ve Korkat M. (2014). “Türkiye’ de Gelir Dağılımı Adaletsizliği Ve Yoksullukla Mücadelede Sosyal Yardımların Gelişimi (2003-2012)”, Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 5(8), 135-166.

Yılmaz, Y. (2020). “Türkiye’de Vakıfların, Kâr Amacı Gütmeyen Sosyal Politika İşlevleri: “Sosyal Millet” Anlayışı”, Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi, 78, 283-331.

Yurdadoğ, V. (2017). Sosyal Güvenlik Ve Yeniden Gelir Dağılımına Etkisinin Teorik Çerçeve Değerlendirilmesi, Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 26(1), 254-269.

Zengin, E., Şahin, A., ve Özcan, S. (2012). “Türkiye’de Sosyal Yardım Uygulamaları”, Yönetim ve Ekonomi: Celal Bayar Üniversitesi İİBF Dergisi, 19(2), 133-142.

Zengin, H. (2014). “Tarihsel Süreçte Vergilendirmenin Gelişimi”, Vergi Müfettişleri Derneği, I, 169-190.

İNTERNET KAYNAKLARI

T.C. Cumhurbaşkanlığı Mevzuat Bilgi Sistemi (2020).

<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2828.pdf> (Erişim Tarihi: 12.07.2020)

Aristoteles (t.y.). *Aristoteles wiki içinde* 6 Temmuz 2020 tarihinde

<https://tr.wikipedia.org/wiki/Aristoteles> adresinden erişildi.

John Rawls (t.y.). *John Rawls Wiki içinde* 11 Temmuz 2020 tarihinde

https://tr.wikipedia.org/wiki/John_Rawls adresinden erişildi.

Potlaç (t.y.). *Potlaç wiki içinde* 23 Haziran 2020 tarihinde

<https://tr.wikipedia.org/wiki/Potla%C3%A7> adresinden erişildi.